

КОНЪЮНКТУРАЛЫҚ ШОЛУ

Экономиканың нақты секторы кәсіпорындарына пікіртерім
нәтижелері

2020 ж. III тоқсан

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі
Ақша – кредит саясаты департаменті

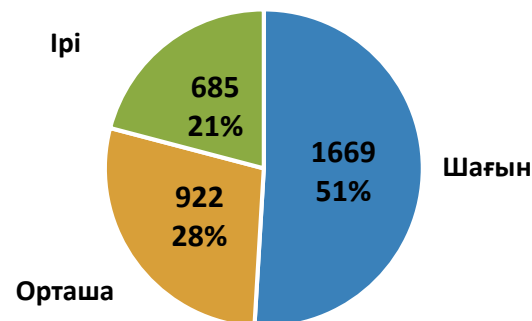
- I. Мониторинг қатысушыларының құрамының динамикасы (3-бет)
- II. Дайын өнімге сұраныс серпіні (4-бет)
- III. Нақты сектордағы бағалардың өзгеруі (5-бет)
- IV. Өндіріс көлемінің өзгеруі (6-бет)
- V. Баланс құрылымы: активтер (7-бет)
- VI. Баланс құрылымы: пассивтер (8-бет)
- VII. Инвестициялық белсенділік (9-бет)
- VIII. Айналым құралын қаражаттандыру көздері (10-бет)
- IX. Бизнесті жүргізудегі кедергілер (11-бет)
- X. Қаржы-экономикалық көрсеткіштердің өзгерісі (12-бет)
- XI. Кәсіпорындардың қаржылық жағдайын бағалау (13-14 бет)
- XII. Банк жүйесінің экономиканың нақты секторына ықпалы (15-17 бет)
- XIII. Кәсіпорындардың сыртқы экономикалық қызметі (18-бет)
- XIV. Валюталық бағам өзгерістерінің ықпалы (19-бет)
- XV. Композиттік озыңқы индикатор (20-бет)
- XVI. Әдіснамалық түсініктеме (21-бет)

МОНИТОРИНГ ҚАТЫСУШЫЛАРЫНЫҢ ҚҰРАМЫНЫҢ ДИНАМИКАСЫ

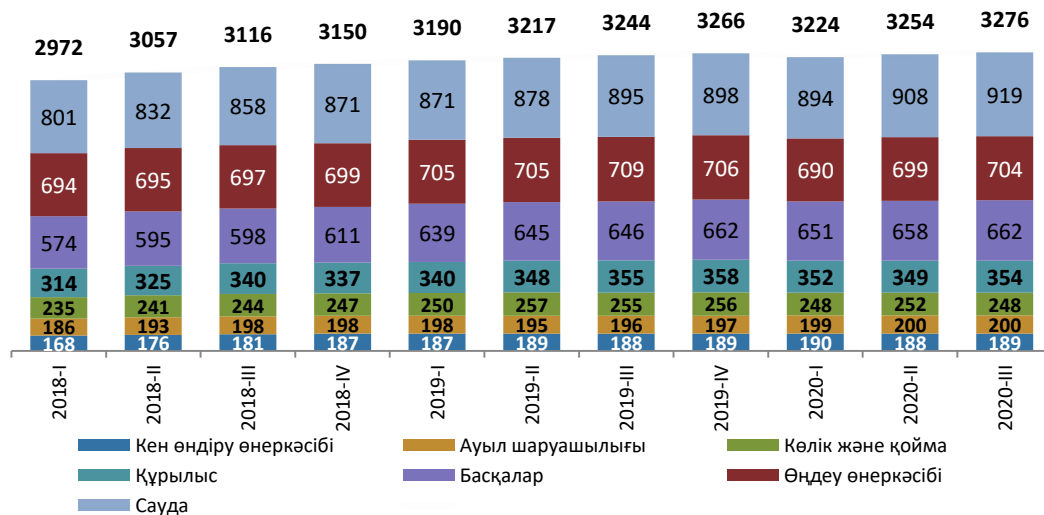
2020-жылдың 3-тоқсанында мониторингке қатысушылардың өңірлік құрамы

Мониторингке қатысушылардың өлшем құрамы

Мониторингке қатысушылардың салалық құрамы

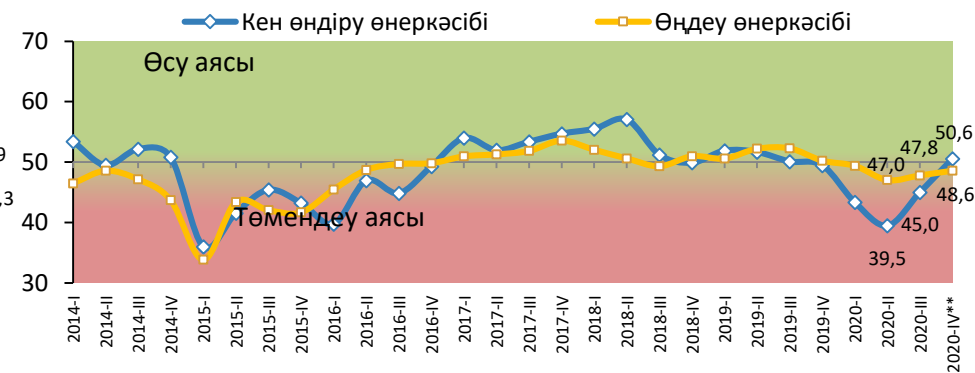
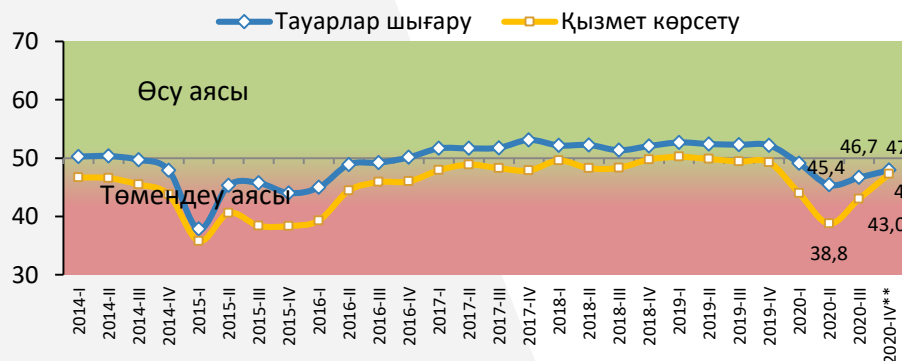
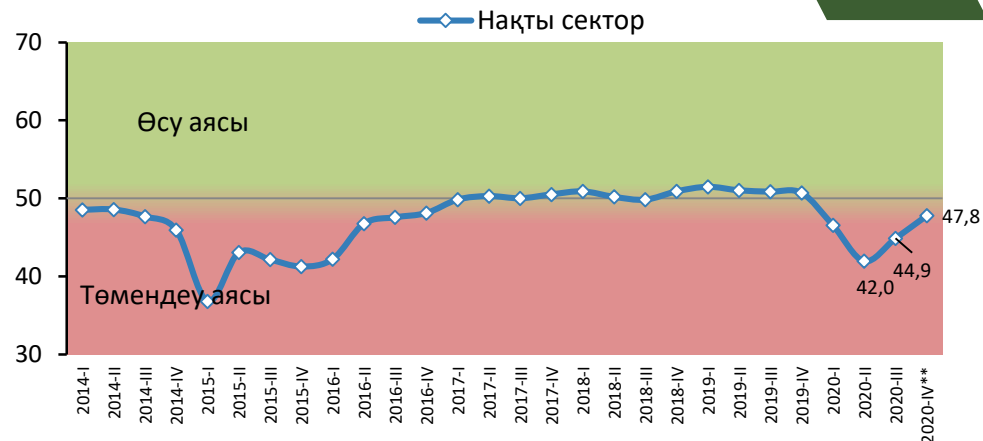
2020-жылдың 3-тоқсанында респонденттер саны өткен тоқсанмен салыстырғанда 22 компанияға көбейіп, 3276 кәсіпорынды құрады. Сауалнамаға 18 шағын, 4 ірі кәсіпорын тартылды.

Салалық тұрғыда кәсіпорындардың ең көп өсуі сауда саласында байқалды (11) .

ДАЙЫН ӨНІМГЕ СҰРАНЫС СЕРПІНІ

Дайын өнімге сұраныс, ДИ*

Кәсіпорындар жауаптары, %		2019				2020			
		1 тоқ.	2 тоқ.	3 тоқ.	4 тоқ.	1 тоқ.	2 тоқ.	3 тоқ.	3 тоқ. **
Ұлғаю	1	16,1	26,7	26,5	22,9	12,9	18,7	14,5	14,9
Өзгеріссіз	2	53,8	53,4	54,5	54,0	50,6	47,6	37,8	37,6
Төмендеу	3	28,7	18,0	16,7	20,7	33,8	30,7	17,0	16,6
Диффузиялық индекс = $1\text{жол} + 0,5 \cdot 2\text{жол}$	4	43,0	53,4	53,7	49,9	38,2	42,5	33,4	33,7
ДИ маусымдық өзгерістерден тазартылған*	5	51,5	51,0	50,9	50,7	46,6	42,0	44,9	47,8

2020-жылдың 3-тоқсанында нақты секторда дайын өнімге сұраныстың қалпына келуі байқалды. Диффузиялық индекс (бұдан әрі - ДИ) 44,9 дейін өсті. Сұраныстың жоғарылауы қарастырып отырған салалардың бәрінде байқалды: қызмет көрсету секторында (ДИ = 43,0), тауарлар шығару секторында (46,7), кен өндіру өнеркәсібінде және өңдеу өнеркәсібінде (ДИ сәйкесінше 45,0 және 47,8).

Кәсіпорындардың күтімдері бойынша сәйкес сұраныстың қалпына келу үрдісі 2020-жылдың 4-тоқсанында жалғасады (ДИ = 47,8).

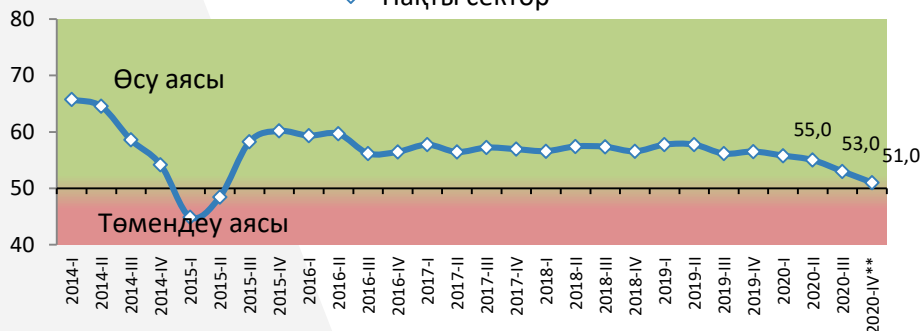
*ДИ-диффузиялық индекс. 50 деңгейінен қанша жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің өсу (құлдырау) қарқыны сонша жоғары (төмен), 50 деңгейі өзгерістің жоқ екендігін көрсетеді;

** 2020 жылдың 4-тоқсаны бойынша кәсіпорындардың күтулері келтірілген.

НАҚТЫ СЕКТОРДАҒЫ БАҒАЛАРДЫҢ ӨЗГЕРУІ

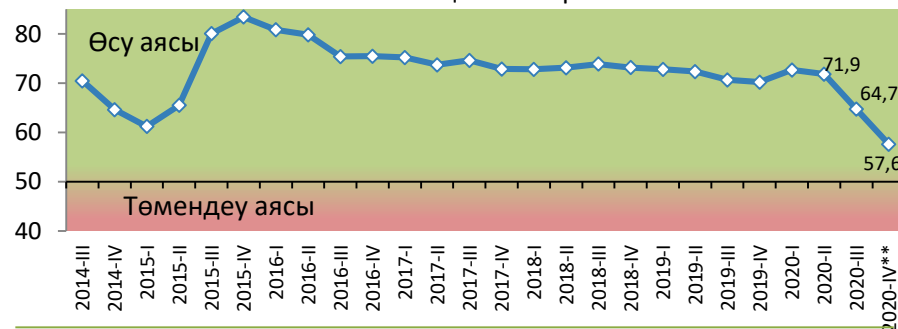
Дайын өнім бағалары, ДИ *

—♦— Нақты сектор

Шикізат пен материалдар бағасы, ДИ*

—♦— Нақты сектор

Баға факторларының маңыздылығын бағалау, жауаптар %

2020-жылдың 3-тоқсанында экономикада кәсіпорындардың дайын өнімі бағасының өсу қарқынының бәсеңдеуі жалғасты (ДИ **53,0**). Кен өндіру өнеркәсібінде бағалар айтарлықтай өзгерген жоқ (ДИ 50,3), өңдеу өнеркәсібінде бағалардың біршама төмендеуі байқалды. ДИ 2020-жылғы 2-тоқсандағы **58,4**-тен 2020 жылдың 3-тоқсанында **54,9** дейін төмендеді.

Көптеген кәсіпорындар үшін (**81,7%**) дайын өнім бағасын белгілеудің маңызды факторы шикізат пен материалдар бағасы болып табылады. Кәсіпорындардың күтуіне сәйкес 2020-жылдың 4-тоқсанында шикізат пен материалдар бағасының өсу қарқыны бәсеңдейді (ДИ = 57,6), сәйкесінше дайын өнімге де бағаның өсуі бәсеңдейді (51,0). Кен өндіру өнеркәсібінің күтімі бойынша олардың өніміне бағасы өзгермейді.

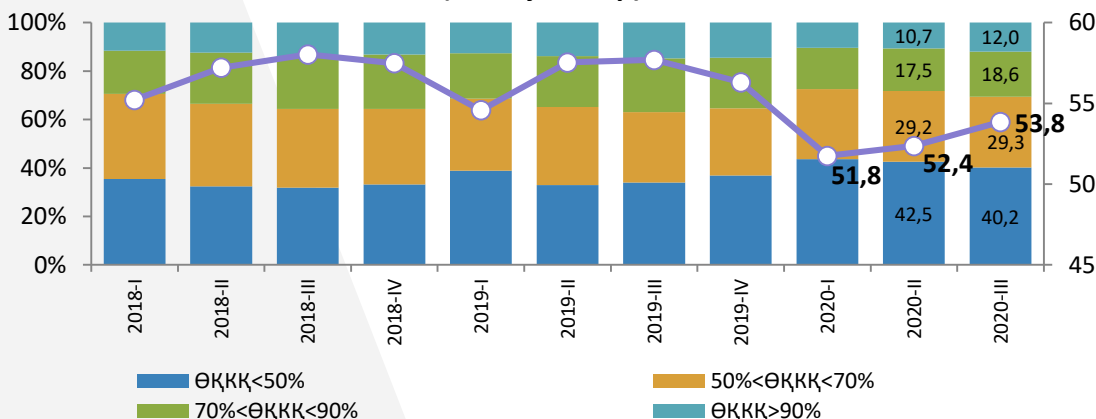
*ДИ-диффузиялық индекс. 50 деңгейінен қанша жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің өсу (құлдырау) қарқыны сонша жоғары (төмен), 50 деңгейі өзгерістің жоқ екендігін көрсетеді;

** 2020 жылдың 4-тоқсаны бойынша кәсіпорындардың күтулері келтірілген.

ӨНДІРІС КӨЛЕМІНІҢ ӨЗГЕРУІ

Өндірістік қуат көздерін қолдану деңгейі

(% жауаптар)

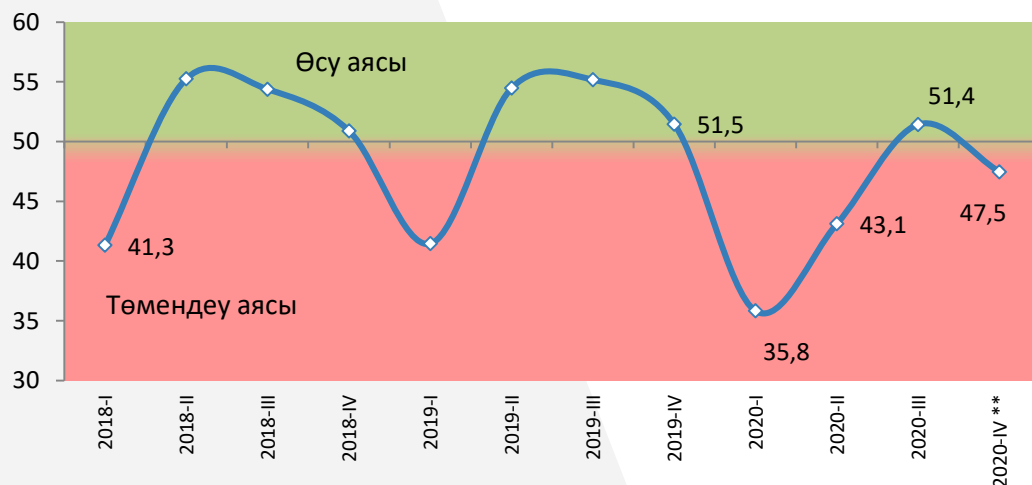
2020-жылдың 3-тоқсанында кәсіпорындардың өндірістік қуаттылықты жүктеу (ӨҚКЖ) деңгейі біршама жоғарылады. ӨҚКЖ-ң орташа салмақтанған деңгейі 2020 жылғы 2-тоқсандағы 52,4% қарағанда өсіп **53,8%** құрады.

Нәтижесінде, 2020-жылдың 3-тоқсанында өндіріс көлемі өсті (ДИ = **51,4**).

2020-жылдың 4-тоқсанында кәсіпорындар өндіріс көлемінің төмендеуін күтуде, ДИ күтім бойынша **47,5**.

Пандемия мен карантиндік шаралардың салдарынан ағымдағы жылдың динамикасы соңғы үш жылдағы үрдістен ерекшеленеді. Әдетте өндіріс көлемінің өсуі екінші тоқсанда басталатын.

Өндіріс көлемі ДИ

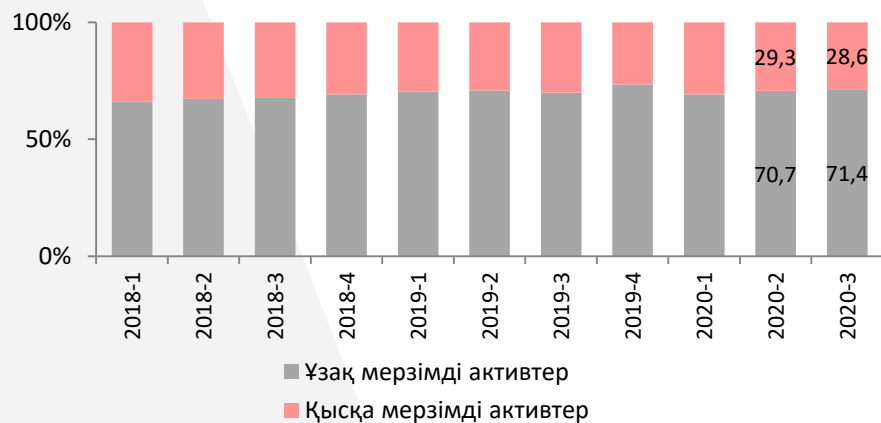

* Орташа салмақтанған деңгей- бұл кәсіпорындар үлесі бойынша салмақтанған интервалдың орташа мәні

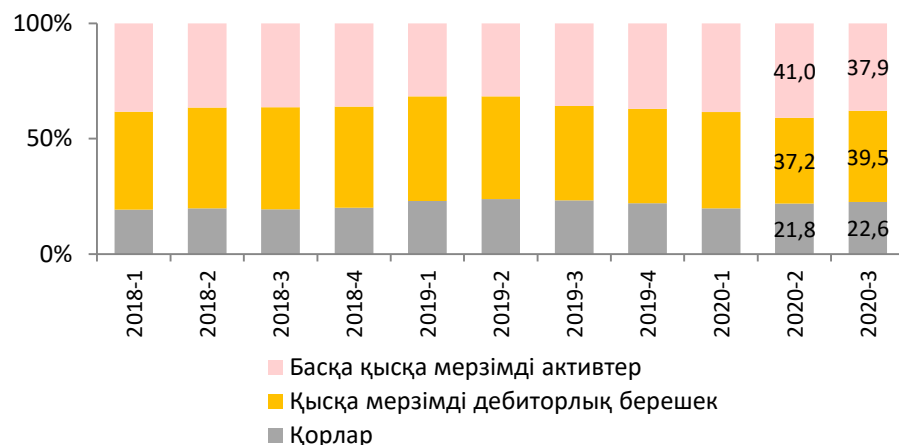
**ДИ-диффузиялық индекс. 50 деңгейінен қанша жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің өсу (құлдырау) қарқыны сонша жоғары (төмен), 50 деңгейі өзгерістің жоқ екендігін көрсетеді

БАЛАНС ҚҰРЫЛЫМЫ: АКТИВТЕР

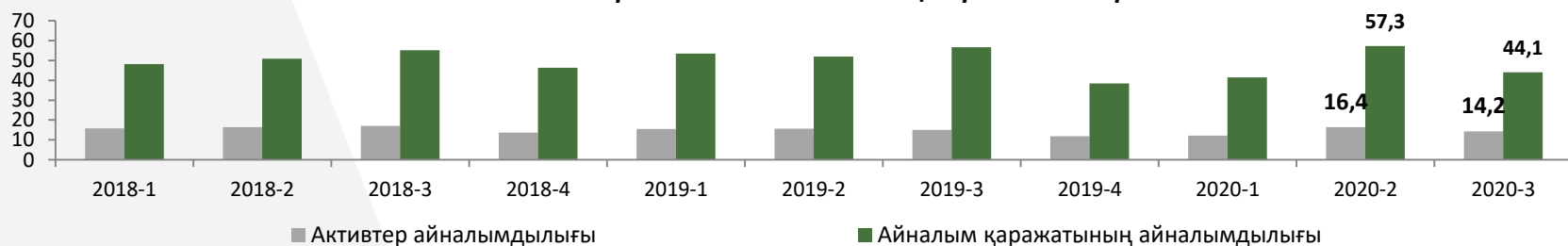
Активтер құрылымы

Қысқа мерзімді активтер құрылымы

Активтер айналымдылығының көрсеткіштері

2020-жылдың 3-тоқсанында экономиканың нақты секторындағы компаниялардың активтері құрылымындағы ұзақ мерзімді активтердің үлесі 70,8%-н **71,4%** дейін өсті. Активтер айналымдылығы* **14,2%**, айналым қаражатының айналымдылығы** – **44,1%** құрады.

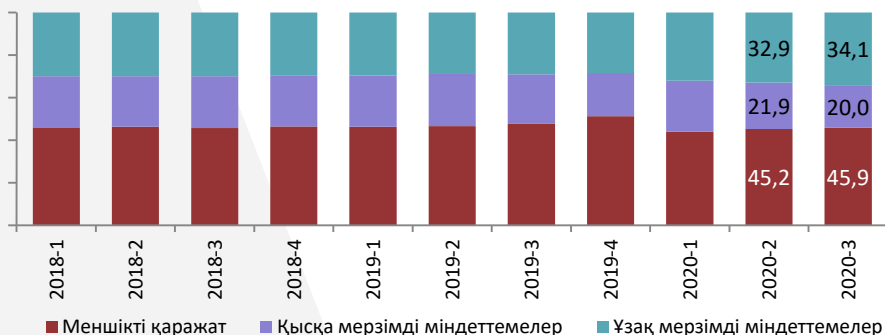
Қысқа мерзімді активтер құрылымында дебиторлық берешек үлесі 2020-жылғы 2-тоқсандағы **37,2%**-дан 2020 жылғы 3-тоқсанда **39,5%**-ға дейін өсті. Сонымен бірге қорлардың үлесі **22,6%**-ға дейін аздап өсті. Басқа қысқа мерзімді активтердің үлесі **37,9%**-ға дейін төмендеді (2-тоқсанда **41,0%**).

* Активтер айналымдылығы= Өнімді сатудан түскен түсім/ Активтер*100

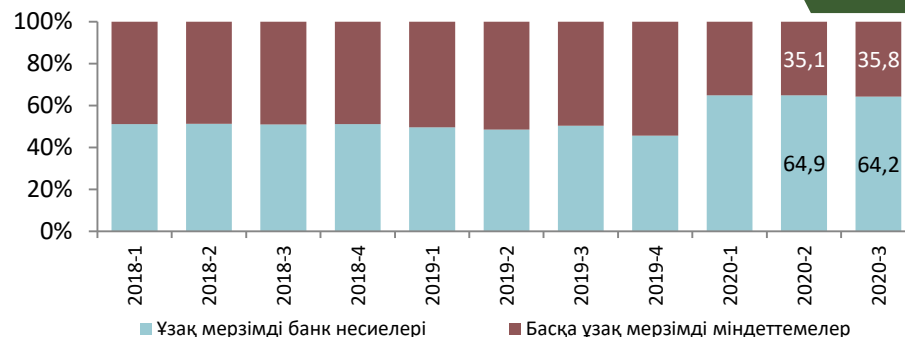
** Айналым қаражатының айналымдылығы= Өнімді сатудан түскен түсім/ Қысқа мерзімді активтер*100

БАЛАНС ҚҰРЫЛЫМЫ: ПАССИВТЕР

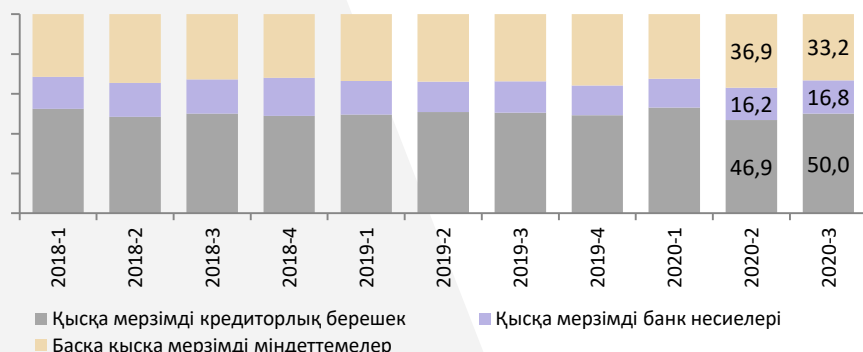
Пассивтер құрылымы

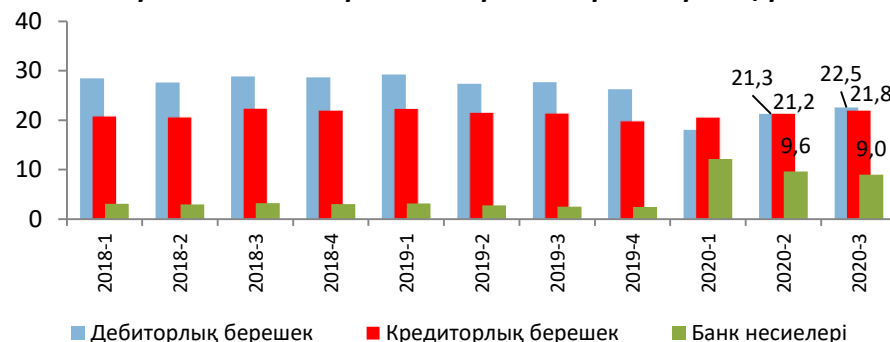
Ұзақ мерзімді міндеттемелер құрылымы

Қысқа мерзімді міндеттемелер құрылымы

Мерзімі өткен берешегі бар кәсіпорындардың үлесі

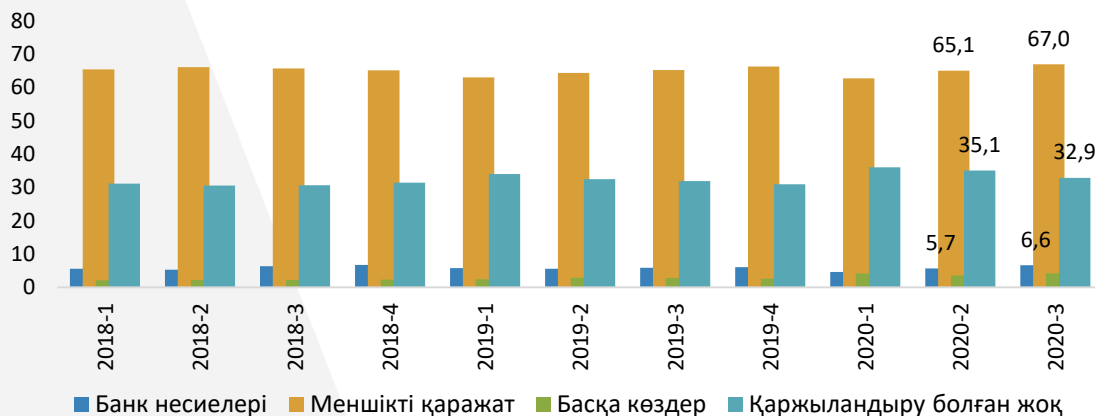

2020-жылдың 3-тоқсанында пассивтер құрылымы айтарлықтай өзгерген жоқ. Қысқа мерзімді міндеттемелердің үлесі 21,9%-дан **20,0%** дейін төмендеді, меншікті капитал үлесі **45,9%** дейін, ұзақ мерзімді міндеттемелер **34,1%** дейін өсті. Қысқа мерзімді міндеттемелер құрылымында қысқа мерзімді кредиторлық берешектің үлесі 2020-жылғы 2-тоқсандағы 46,9%-дан 2020-жылғы 3-тоқсанда 50,0%-ға дейін өсті. Ұзақ мерзімді міндеттемелердің құрылымы айтарлықтай өзгерген жоқ.

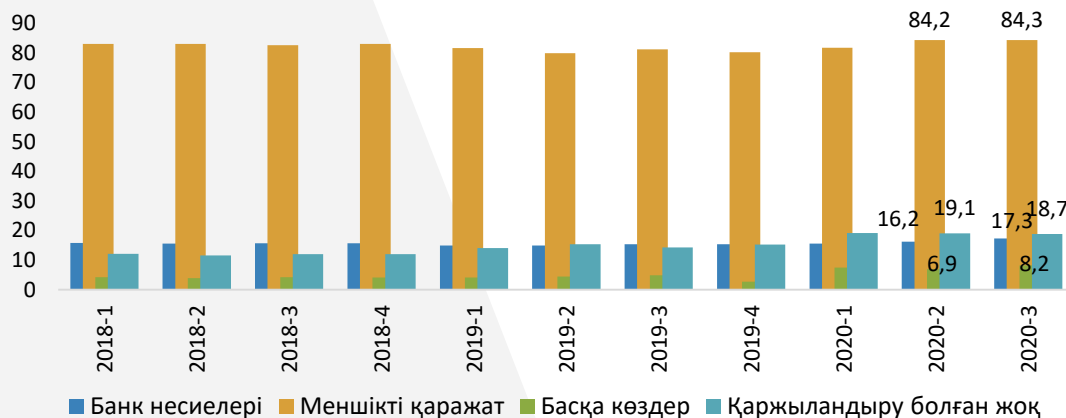
Балансында банк заемдары бойынша мерзімі өткен берешектері бар кәсіпорындардың үлесі 9,6%-дан 9,0%-ға дейін азайды. Сонымен бірге мерзімі өткен дебиторлық берешегі бар кәсіпорындардың үлесі 2020-жылғы 2-тоқсандағы 21,3%-дан 2020-жылғы 3-тоқсанда 22,5%-ға дейін өсті.

ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ БЕЛСЕНДІЛІК

Негізгі құралдарды қаржыландыру көздері

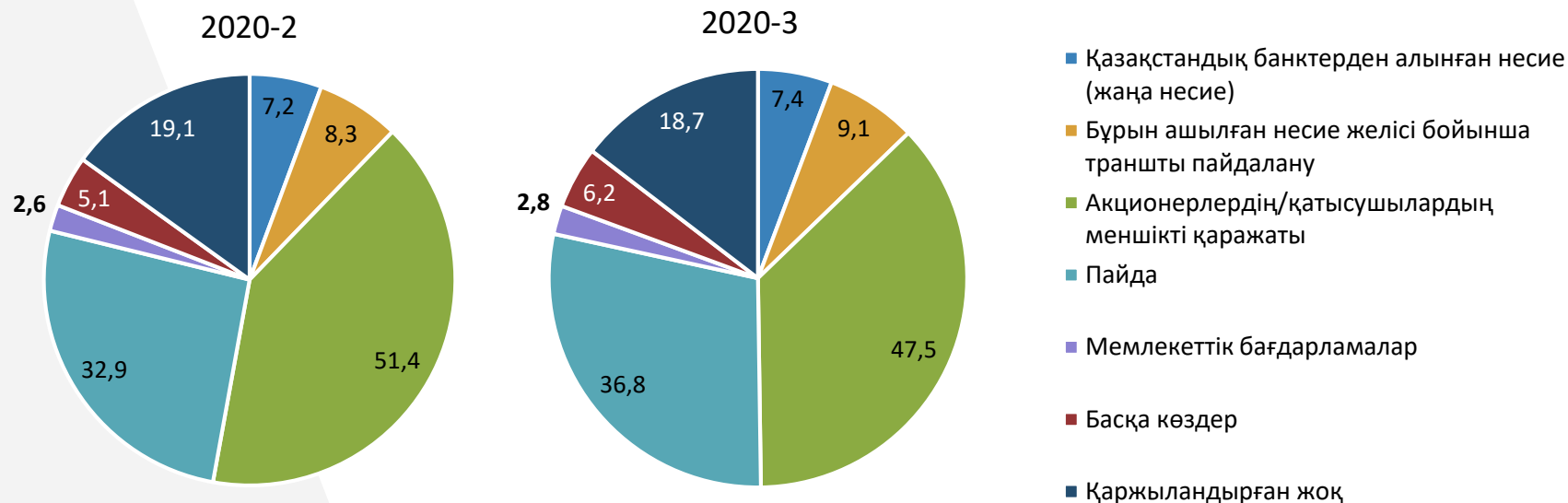
Айналым құралдарын қаржыландыру көздері

2020-жылғы 3-тоқсанда кәсіпорындардың инвестициялық белсенділігі 2020-жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда біршама артты: негізгі құралдарды қаржыландырмаған кәсіпорындардың үлесі төмендеді (32,9% дейін), негізгі құралдарды өз қаражаты есебінен қаржыландырған кәсіпорындардың үлесі (67,0% дейін) және банктік қарыздар есебінен қаржыландырған кәсіпорындардың үлесі (6,6% дейін) өсті. Бұрынғыша кәсіпорындардың көпшілігі негізгі және айналым қаражаттарын қаржыландыруға өз қаражаттарын пайдаланады (сәйкесінше 67,0% және 84,3%).

АЙНАЛЫМ ҚҰРАЛДАРЫН ҚАРЖЫЛАНДЫРУ КӨЗДЕРІ

Айналым құралдарын қаржыландыру көздері

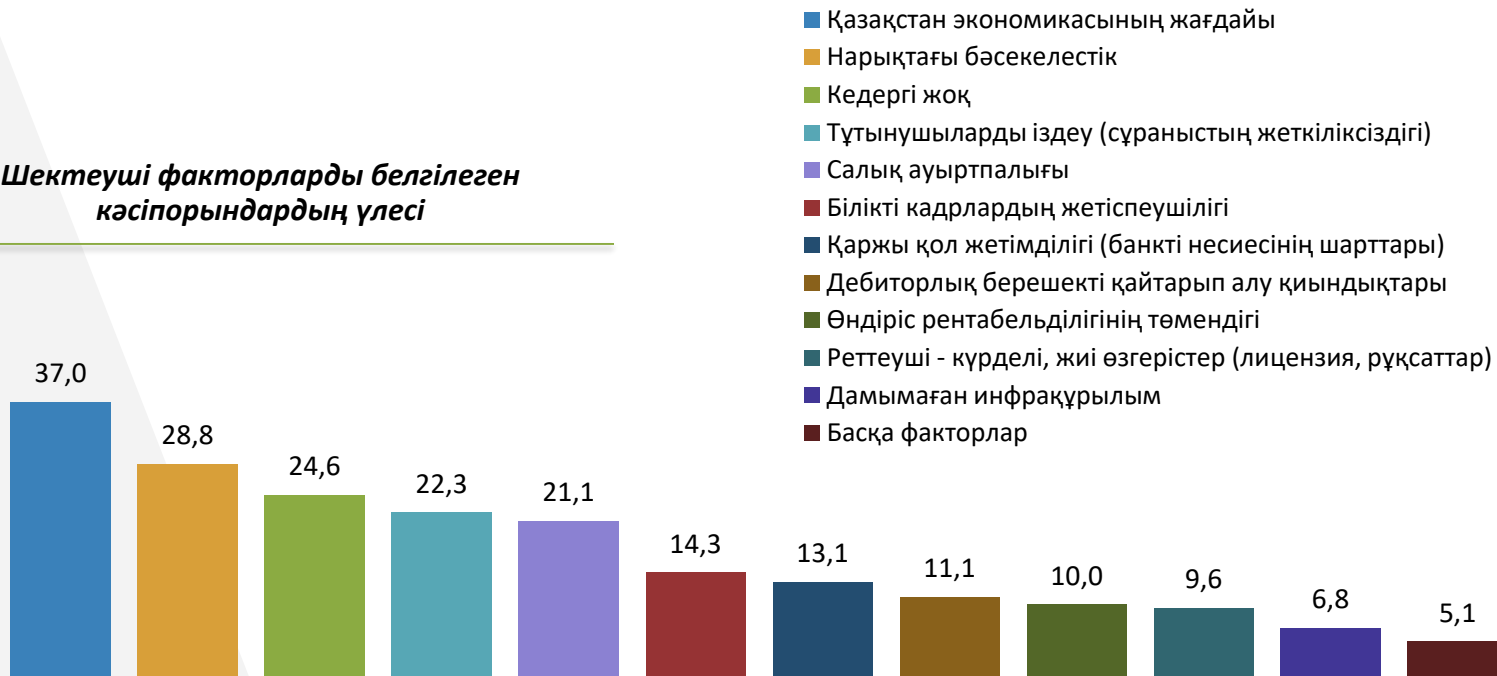

Айналым құралдарын қаржыландыру үшін кәсіпорындардың көпшілігі (84,3%) өз қаражаттарын пайдаланды, оның 47,5%-ы акционерлердің/қатысушылардың меншікті қаражаттары, 36,8%-ы пайда. Кәсіпорындардың 17,3%-ы осы мақсатқа банктік несиелерді тартты (оның 9,1%-ы бұрын ашылған несие желісі бойынша транш, 7,4%-ы қазақстандық банктерден алынған жаңа несие, 0,6%-ы шетелден алынған несие, 0,2%-ы микроқаржы ұйымдарының несиелері).

Қаржыландырудың басқа көздерінің қатарында, графикте көрсетілгендерден басқа, кәсіпорындар сатып алушылардан алынған аванстар мен топішілік (бас компания мен филиалдар арасындағы) несиелер, депозит бойынша пайыздық кірістерді көрсетті.

БИЗНЕСТІ ЖҮРГІЗУДЕГІ КЕДЕРГІЛЕР

*Шектеуші факторларды белгілеген
кәсіпорындардың үлесі*

Сауалнамалардың нәтижелері бойынша 2020-жылдың 3-тоқсанында кәсіпорындардың **37,0%-ы** үшін Қазақстан экономикасының жағдайы бизнес жүргізуге кедергі болып отыр (2-тоқсанда мұндай кәсіпорындардың үлесі 31,4% болған). Респонденттердің **56,9%-ының** пікірінше, 2020-жылдың 3-тоқсанында Қазақстандағы экономикалық жағдай нашарлады, **37,5%-ы** өзгермеген деп санайды.

Сонымен қатар кәсіпорындар үшін негізгі кедергі болып басқа кәсіпорындар тарапынан нарықтық бәсекелестік (28,8%), сатып алушыларды іздеу (жеткіліксіз сұраныс) (22,3%) және салықтық жүктеме деңгейі (21,1%), білікті кадрлардың жетіспеушілігі (14,3%) табылады, ал **қаржы қол жетімділігі кедергілер қатарында тек 7 орында тұр (13,1%)**.

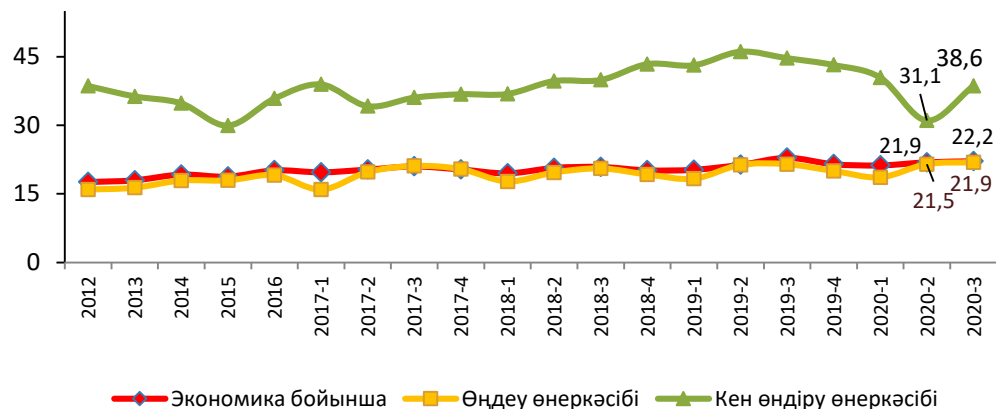
Басқа кедергілер ретінде кәсіпорындар бағаны мемлекеттік деңгейде реттеу, төмен тарифтер, валюта бағамы, мұнай бағасының төмендеуі, экспортқа тыйым салу, сатып алу қабілетінің төмендігі, сондай-ақ карантин және төтенше жағдай сияқты факторлары көрсетті.

ҚАРЖЫ-ЭКОНОМИКАЛЫҚ КӨРСЕТКІШТЕРДІҢ ӨЗГЕРІСІ

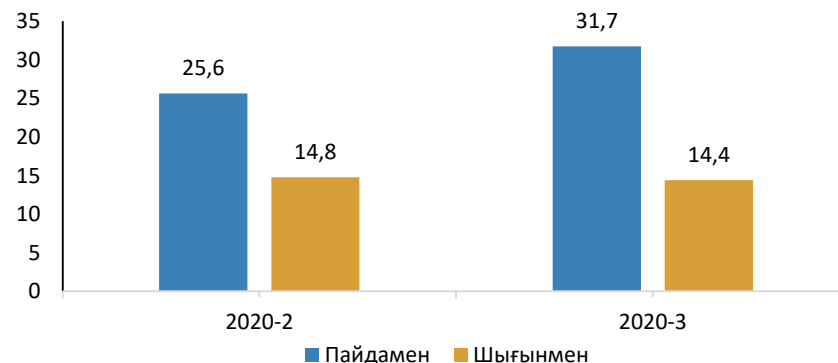
2020-жылдың 3-тоқсанында кен өндіру өнеркәсібінің кәсіпорындарының орташа* сату рентабельділігі** 38,6% дейін өсті. Өңдеу өнеркәсібінде сату рентабельділігі айтарлықтай өзгерген жоқ (2020 жылғы 2-тоқсандағы 21,5%-дан 21,9%-ға дейін). Нәтижесінде жалпы экономика бойынша сату рентабельділігі аздап өсіп **22,2%** құрады.

2020-жылдың 3-тоқсанында жылды пайдамен аяқтауды болжап отырған респонденттердің үлесі 25,6%-дан 31,7%-ға дейін көбейді, ал жыл шығынмен аяқталады деп болжайтын респонденттердің үлесі 14,8%-дан 14,4%-ға дейін төмендеді. Сауалнамаға қатысқан кәсіпорындардың 13,1%-ы жыл теңгерімді бюджетпен (пайда мен шығын жоқ) аяқталады деп есептейді, ал қалған 40,1% жылдың соңына қарай кәсіпорынның қаржылық жағдайын бағалай алмайды.

Сату рентабельділігі, в %

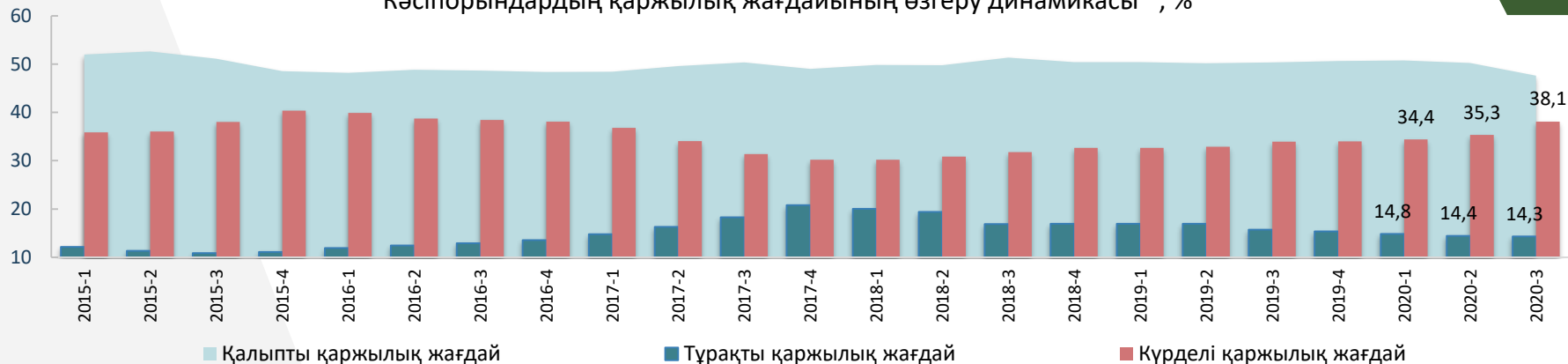
Қаржы жылын пайдамен / шығынмен жабуды болжап отырған кәсіпорындардың үлесі, %

* Орташа медианалық мәндер орташа арифметикалық мәнге қарағанда экстремалды мәндерге аз сезімтал болғандықтан ұсынылған

** Пайыздар, салықтар және амортизация бойынша шығыстар шегерілгенге дейін сатудың рентабельділігі көрсетілген

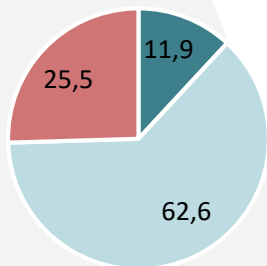
Кәсіпорындардың қаржылық жағдайының өзгеру динамикасы *, %

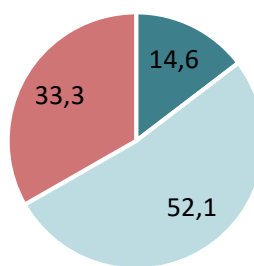
Кәсіпорындарды қаржылық жағдайына қарай топтастыру, үлес

2020-жылдың 3-тоқсаны

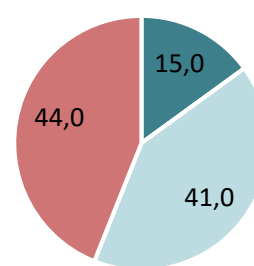
Ірі кәсіпорындар

Орта кәсіпорындар

Шағын кәсіпорындар

■ Тұрақты
■ Қалыпты
■ Күрделі

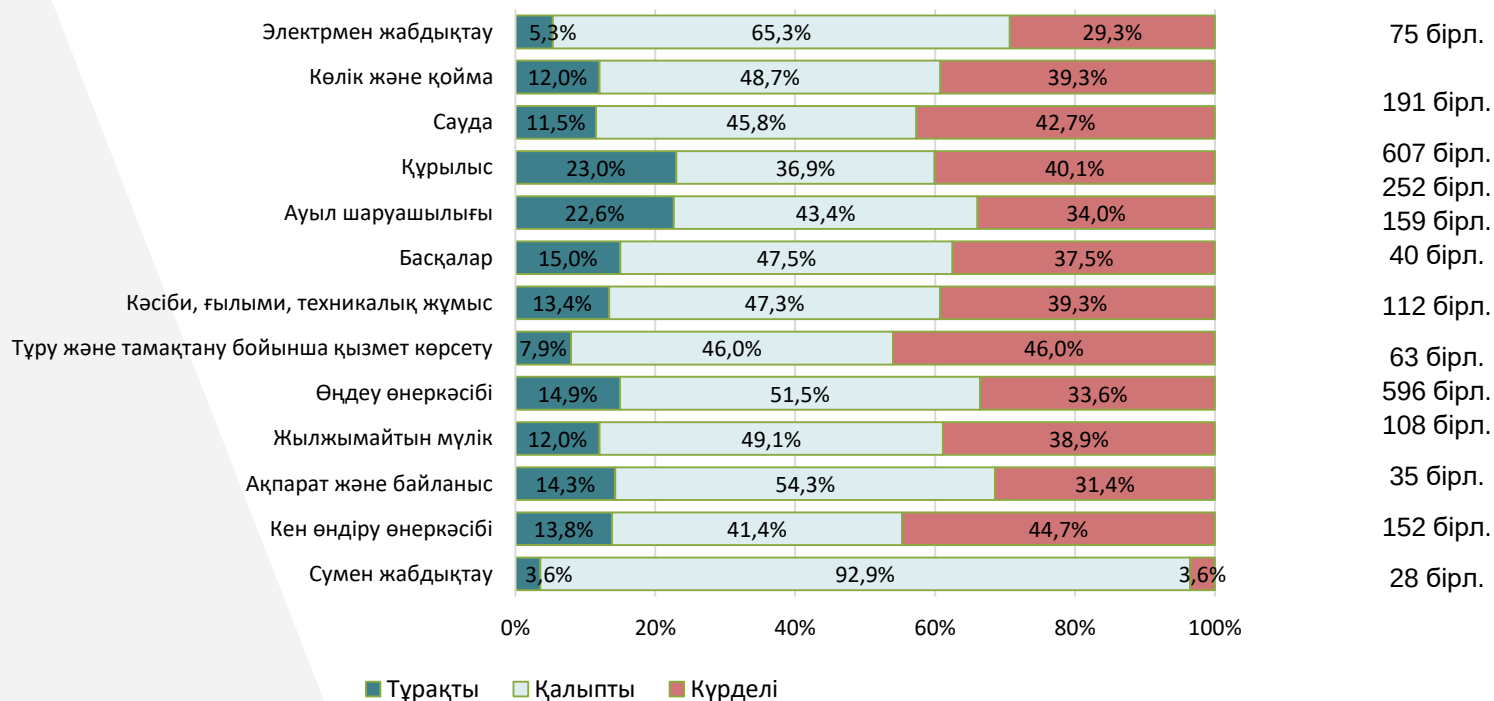
Кәсіпорындардың қаржылық коэффициенттеріне негізделген дискриминанттық талдаудың нәтижесі бойынша, қаржылық жағдайы күрделі кәсіпорындардың үлесі 2020-жылғы 3-тоқсанда 35,3%-дан 38,1%-ға дейін өсті.

Шағын кәсіпорындар арасындағы қаржылық жағдайы күрделі кәсіпорындардың үлесі ірі (25,5%) және орта (33,3%) компанияларға қарағанда едәуір жоғары (44,0%). Сонымен бірге, шағын кәсіпорындар құрамында тұрақты кәсіпорындардың да үлесі орта және ірі кәсіпорындарға қарағанда жоғары.

КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ЖАҒДАЙЫН БАҒАЛАУ

2020 жылдың 3-тоқсанында қызмет түрлері бойынша кәсіпорындарды қаржылық жағдайына қарай топтастыру бөлу, %

Кәсіпорындар саны*

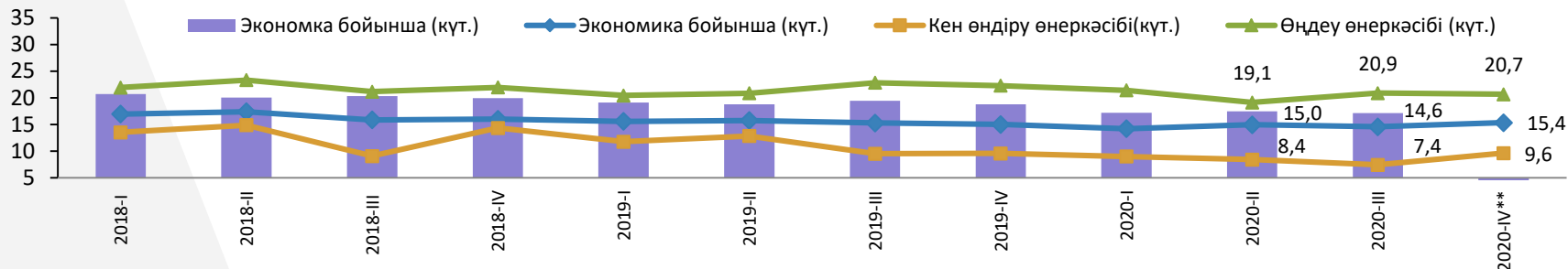

2020-жылдың 3-тоқсанында сумен жабдықтаудан басқа барлық салаларда қаржылық жағдайы ауыр кәсіпорындардың үлесі қаржылық жағдайы тұрақты кәсіпорындардың үлесінен жоғары болды. Тұрақты кәсіпорындардың ең көп үлесі құрылыс (**23,0%**) және ауыл шаруашылығы (**22,6%**) салаларында болды. Қаржылық жағдайы күрделі кәсіпорындардың ең көп үлесі «тұру және тамақтану қызметі» саласы (**46,0%**) және кен өндіру өнеркәсібінде (**44,7%**). Сумен қамтамасыз ету ең тұрақты сала болып шықты, осы саланың **92,9%** кәсіпорындарының қаржылық жағдайы қалыпты деңгейде.

БАНК ЖҮЙЕСІНІҢ ЭКОНОМИКАНЫҢ НАҚТЫ СЕКТОРЫНА ЫҚПАЛЫ

Несиеге сұраныс

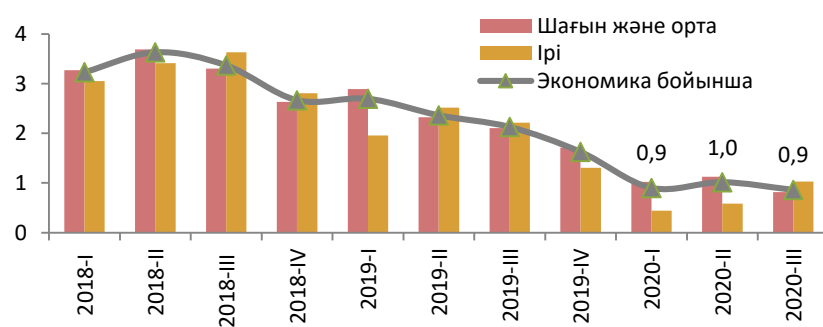
(банктен несие алуға өтініш берген кәсіпорындар үлесі, %)

Банктердің кәсіпорындардың несие алуға өтініштерін қарауы, %

Несие алуға өтініш берген, бірақ ала алмаған кәсіпорындар үлесі, %

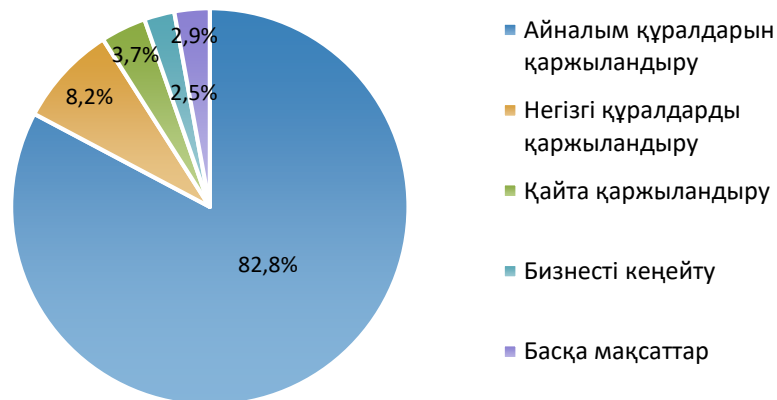
2020-жылдың 3-тоқсанында сауалнамаға қатысқан кәсіпорындардың **17,3%-ы** банкке несие алуға жүгінді, кәсіпорындардың **16,4%-ы** (немесе несие алуға жүгінгендер санының 94,8%) несие алды. Несие ала алмаған кәсіпорындар сауалнамаға қатысқандардың 0,9%-ын (несие алуға жүгінгендердің 5,2%-ын) құрады.

2020-жылдың 4-тоқсанында сауалнамаға қатысқан кәсіпорындардың **15,4%** несие алуға өтініш беруге ниетті. Өңдеу өнеркәсібінде мұндай кәсіпорындардың үлесі **20,7%**, кен өндіру өнеркәсібінде – **9,6%**.

Кәсіпорындарды бағалаудағы қарыз ауыртпалығы*, %

Қарыз ауыртпалығы*	Кәсіпорындар үлесі, %
1-20%	15,1
21-30%	9,3
31-40%	6,4
41-50%	4,5
51-60%	3,7
61-70%	1,6
71-80%	1,8
81%-н жоғары	1,3
Қарыз жоқ	56,3

Соңғы тоқсандағы несиені тартудың мақсаттары, %

2020 жылдың 3-тоқсанында сауалнамаға қатысқан кәсіпорындардың жартысынан көбінде (56,3%) **қарыз жоқ**. Кәсіпорындардың көпшілігінде (15,1%) 20% шегінде қарыз ауыртпалығы* бар. Қарыз ауыртпалығының орташа арифметикалық салмақтанған мәні ** 13,7% құрады.

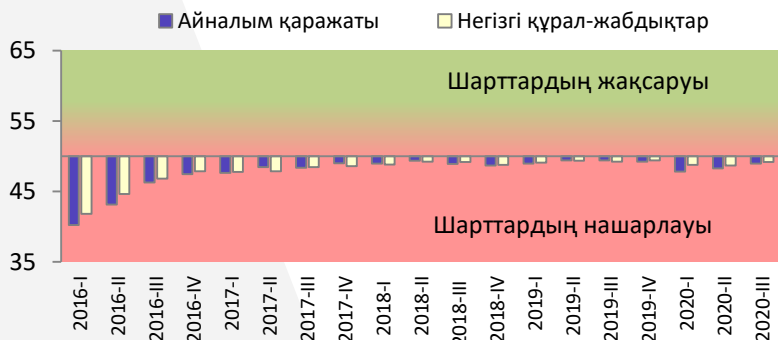
Кәсіпорындардың көпшілігі (**82,8%**) айналым қаражатын (материалдар, шикізаттар, сатып алынған жартылай фабрикаттар және т.б.) қаржыландыруға, 8,2% - негізгі құралдарды (ғимараттар, құрылыстар, көлік құралдарын, жабдықтар сатып алу және т.б.) сатып алуға несиені тартты. Қайта қаржыландыруға 3,7% кәсіпорын, және бизнесті кеңейтуге 2,5% кәсіпорын несиені рәсімдеді.

*Ай сайынғы төлем / өнімді өткізуден түскен кіріс

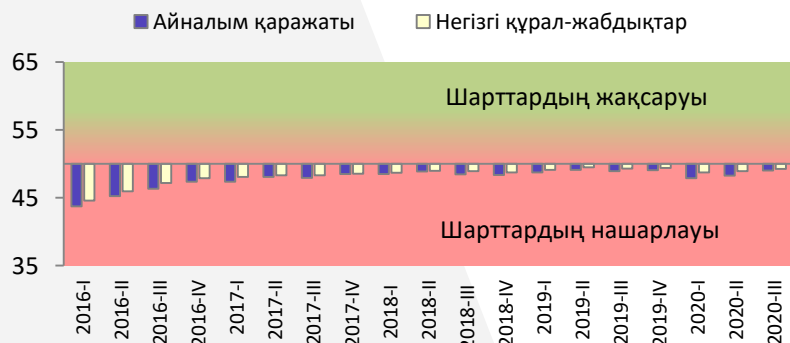
** Орташа арифметикалық салмақтанған мән - бұл кәсіпорындардың үлесімен салмақтанған интервалдың орташа мәні.

БАНК ЖҮЙЕСІНІҢ ЭКОНОМИКАНЫҢ НАҚТЫ СЕКТОРЫНА ЫҚПАЛЫ

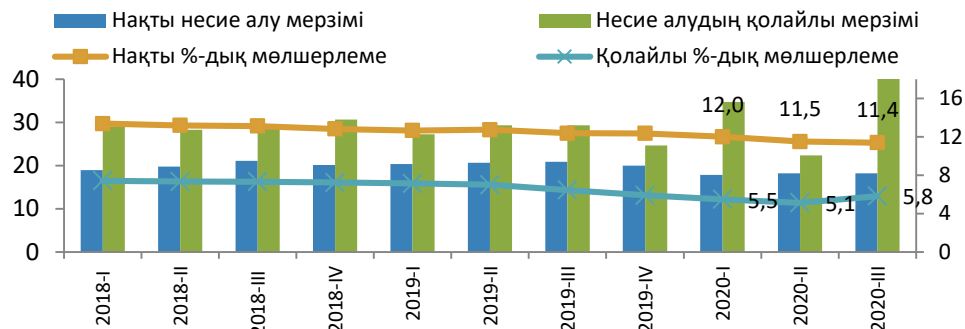
Бағалық шарттар

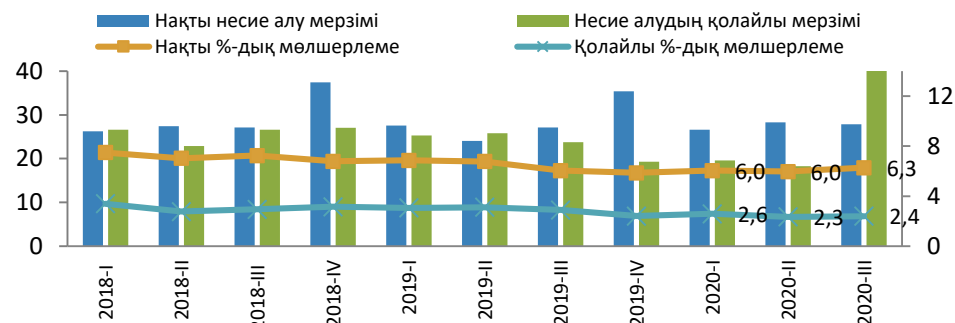
Бағалық емес шарттар

Теңгемен берілген несиелердің мерзімдері мен мөлшерлемелері

Шетел валютасымен берілген несиелердің мерзімдері мен мөлшерлемелері

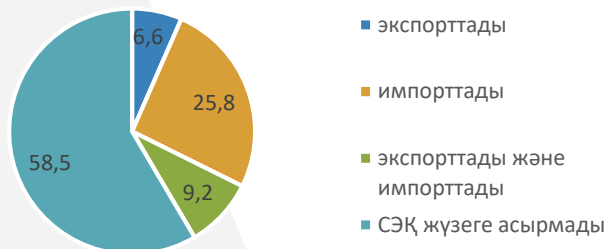

2020-жылғы 3-тоқсанда несиелік берудің бағалық (несиелік бойынша пайыздық мөлшерлемелер деңгейі, қосымша комиссиялардың мөлшері) және бағалық емес (несиелік максималды мөлшері мен мерзімі, қарыз алушының қаржылық жағдайына қойылатын талаптар, кепілге қойылатын талаптар) шарттары бойынша кәсіпорындардың бағалауы жағымсыз болып қалды. Бірақ несиелік шарттарының нашарлағанын атап өткен кәсіпорындардың саны біршама азайды.

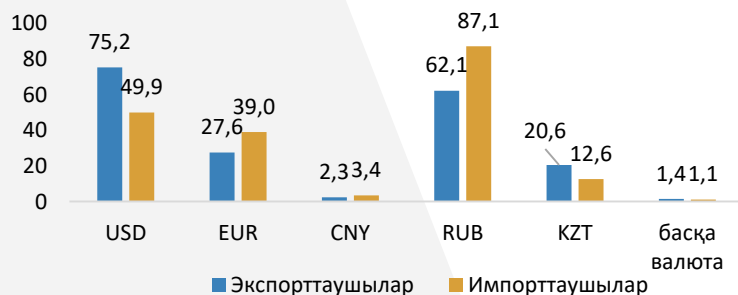
Мониторинг қатысушыларының теңгемен алған несиелері бойынша орташа мөлшерлемелер аса өзгермей, 11,4% құрады, шетел валютасымен алынған несиелер бойынша 6,3% құрады. Теңгемен берілетін несиелер бойынша кәсіпорындар үшін қолайлы пайыздық мөлшерлеме 5,8%, шетел валютасымен берілетін несиелер бойынша 2,4% құрайды.

КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ СЫРТҚЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ (СЭҚ)

Өткен тоқсан бойынша сыртқы экономикалық қызмет нәтижесі, кәсіпорындар үлесі%

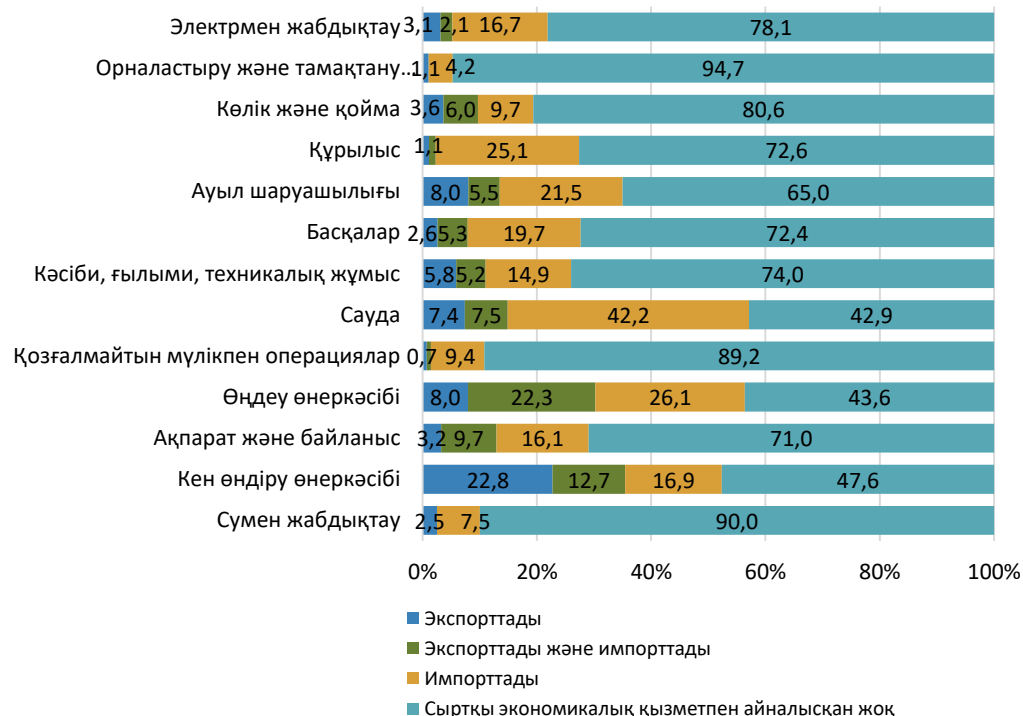
Есеп айырысуда валютаны пайдалану, кәсіпорындар үлесі %

2020-жылдың 3-тоқсанында респонденттердің 25,8%-ы өз қызметін жүзеге асыру үшін өнімді импорттады, 6,6%-ы өнімді экспортқа шығарды, 9,2%-ы экспортқа да шығарды, импортқа да кіргізді, басым көпшілігі (58,5%) сыртқы экономикалық қызметпен айналысқан жоқ. Өнімді экспортқа шығаратын кәсіпорындардың ең көп үлесі кен өндіру өнеркәсібінде (22,8%), өнімдерді импорттайтын кәсіпорындардың ең көп үлесі саудада (42,2%). Саудада сыртқы экономикалық қызметпен айналысатын кәсіпорындардың үлесі ең үлкен.

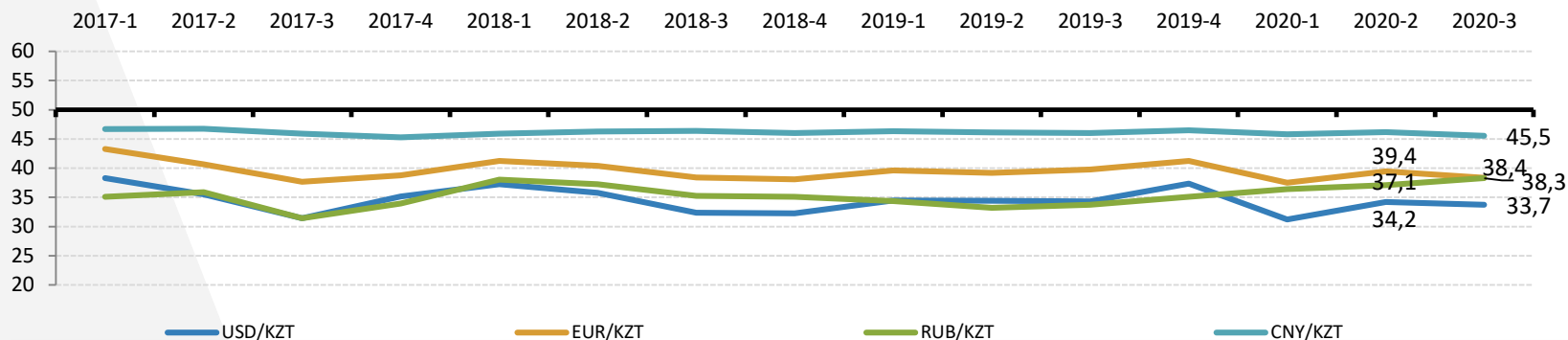
Шетелдік серіктестермен есеп айырысу кезінде экспорттаушылар АҚШ долларын көбірек пайдаланады (экспорттаушылардың 75,2%), ал импорттаушылар Ресей рублін көбірек пайдаланады (импорттаушылардың 87,1%). Компанияның есептеулерінде қолданылатын басқа валюталар ретінде кәсіпорындар британдық фунт стерлинг, швейцариялық франк, қырғыз сомы және түрік лирасын көрсетті.

Қызмет түрі бойынша сыртқы экономикалық қызмет, кәсіпорындар үлесі, %

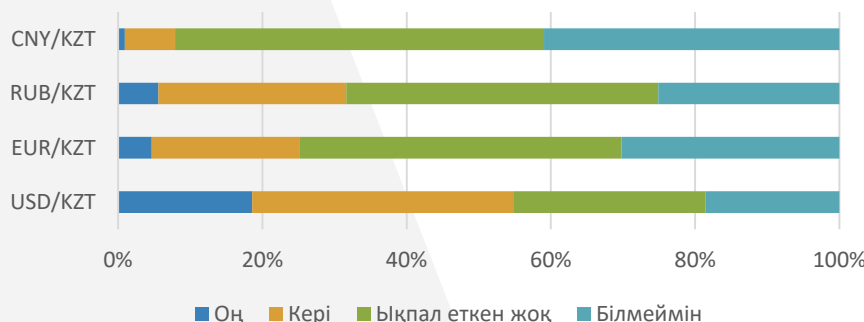

ВАЛЮТА БАҒАМЫ ӨЗГЕРУІНІҢ ЫҚПАЛЫ

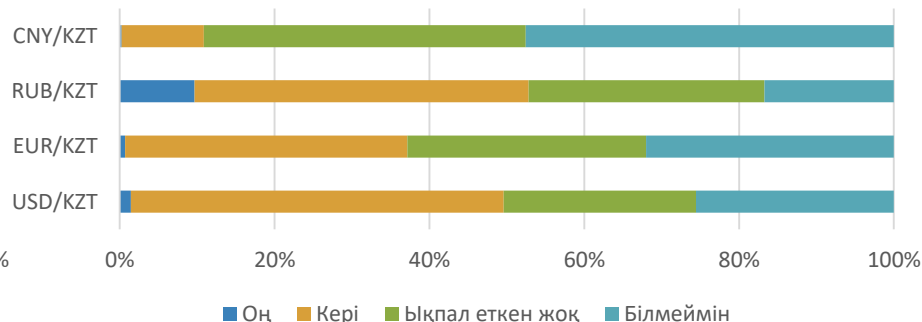
Валюта бағамының өзгеру әсерінің динамикасы, ДИ *

Валюта бағамының 2020 ж. 3-тоқсанда экспорттаушылардың шаруашылық қызметіне әсері

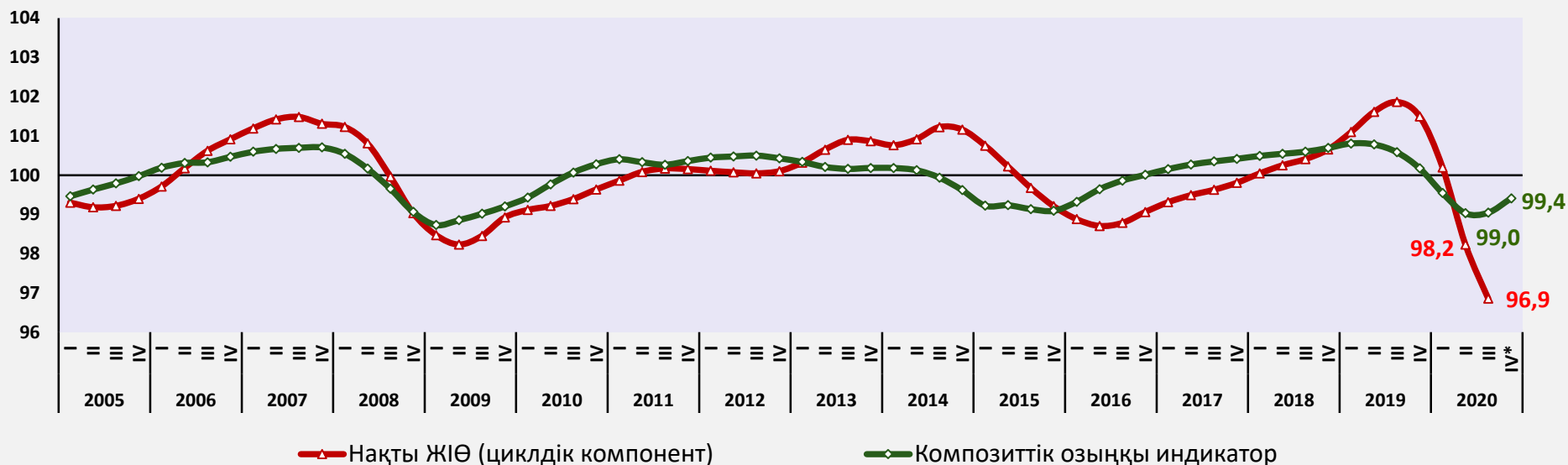
Валюта бағамының 2020 ж. 3-тоқсанда импорттаушылардың шаруашылық қызметіне әсері

2020-жылдың 3-тоқсанында RUB/KZT бағамынан басқа барлық валюталардың айырбас бағамының өзгерісі кәсіпорындардың экономикалық қызметіне теріс әсері өсті. RUB/KZT бағамы бойынша ДИ 37,1-н 38,3-ке дейін өсті. Кәсіпорындардың шаруашылық қызметіне ең көп теріс әсері еткен EUR/KZT және USD/KZT бағамының өзгерісі. ДИ 3-тоқсанда сәйкесінше 38,4 және 33,7 құрады,

3-тоқсанда айырбастау бағамының өзгеруінен оң әсерді кәсіпорындар ішінде экспорттаушы кәсіпорындар басымырақ болды.

КОМПОЗИТТІК ОЗЫҢҚЫ ИНДИКАТОР*

2020-жылғы 3-тоқсанда нақты сектордағы кәсіпорындарға жүргізілген сауалнамалардың жиынтық бағасы болып табылатын композиттік озыңқы индикатордың (КОИ) динамикасы нақты сектордағы іскерлік белсенділіктің 2 тоқсандағыдай төмен деңгейде сақталуын көрсетеді. КОИ 99,0 құрады.

КОИ динамикасына әлемдік энергия бағасының динамикасы, кәсіпорындардың дайын өніміне сұраныстың төмендеуі, қаржылық жағдайы ауыр кәсіпорындар үлесінің артуы және тауарлы-материалдық қорлар көлемінің азаюы кері әсерін тигізді.

2020-жылдың 4-тоқсанында респонденттер экономикалық белсенділік деңгейінің біршама жандануын күтуде (КОИ 99,4 құрады), бұл негізінен сұраныстың төмендеу қарқынының бәсеңдеуімен, өндірістік қуаттарды пайдалану және өндіріс тауар-материалдық қордың қалпына келуімен байланысты. Дегенмен, КОИ құлдырау аймағында қалып отыр (100-ден төмен).

- Композиттік индикатор іскерлік циклдің бұрылу нүктелерін анықтау үшін қолданылады, сондай-ақ экономикалық белсенділік динамикасының жағдайы мен бағыты бойынша сапалы ақпарат ұсынады. Композиттік индикатор кәсіпорындардың ағымдағы және күтілетін жағдайына қатысты сұралған кәсіпорындардың басшылары көзқарасының жалпылама бағалауын білдіреді және нақты ЖІӨ серпінінің 1-2-тоқсандағы басып болу қабілеті бар. Индикатор мен нақты ЖІӨ-ді (2005 жылдың орташа жылдық бағалары) есептеу барысында маусымдықтан тазарту және Ходрик-Прескотт әдісімен тренд жою жасалған. Салыстыру мақсатында циклдік құрауыштар стандартталған.

** 2020 жылдың 4-ші тоқсаны үшін КОИ сауалнамаға қатысушы кәсіпорындардың күтімдері негізінде есептелген.

- Кестелер мен графиктерде көрсетілген диффузиялық индекс (ДИ) оң жауаптар мен өзгеріссіз жауаптардың жартысының сомасы ретінде есептеледі. Осы индекс қаралып отырған көрсеткіштің өзгеру динамикасын сипаттайтын қорытынды индикаторы болып табылады. Егер оның мәні 50-ден жоғары болса – бұл оң өзгерісті, ал 50-ден төмен болса – теріс өзгерісті білдіреді. Бұл ретте диффузиялық индекстің мәні 50 деңгейінен қанша алыс (жоғары немесе төмен) болса, көрсеткіштің өзгеруі (ұлғаюы немесе азаюы) қарқыны сонша жоғары болады.
- Банктердің кредиттері бойынша қолайлы пайыздық мөлшерлеме көрсеткіші мониторингке қатысушы кәсіпорындар олар үшін өндірістің рентабельділігінің ағымдағы деңгейі тұрғысынан алғанда қолайлыретінде қоятын пайыздық мөлшерлемелердің орташасы ретінде есептеледі.
- Қаржылық коэффициенттердің көрсеткіштері жалпы алғанда сауалнамаға қатысқан кәсіпорындардың іріктеуі бойынша, сондай-ақ қажет болған кезде салалар бойынша есептелген орташа мәндермен, тоқсан соңындағы баланс көрсеткіштерінің күтілетін мәндерінің кәсіпорындардан алынған бағалаулары негізінде көрсетілген. Бұл ретте осы бағалаулардың, сондай-ақ олардың ішінде орташа есептелетін бағалаулардың олардың мәндерінің абсолюттік дәлдігін алу мақсаты болмайды (өйткені есептік болып табылмайды), ал экономиканың және оның салаларының қаржылық емес секторының жай-күйінің өзгеру үрдістерінің бағалаулары мен талдауын жедел алуға арналған.
- Дискриминанттық талдау кәсіпорынның қаржылық жағдайының ең ақпараттық көрсеткіштерін анықтауға және кәсіпорындағы дағдарыстық жағдайдың ықтималдылығын анықтауға, сөйтіп оларды сенімділік дәрежесіне қарай жіктеуге мүмкіндік береді. Кәсіпорындарды топтарға бөлу (тұрақты, қалыпты және күрделі) жіктеу функциялары арқылы жүзеге асырылады. Жіктеу функциялары 3 қаржылық көрсеткішті қамтиды: бір қызметкерге шаққандағы өнімді өткізуден түскен кірістің өсу қарқыны, қаржылық тәуелсіздік коэффициенті және меншікті капиталдың өсу қарқыны. Толығырақ мәлімет экономикалық зерттеуде <https://www.nationalbank.kz/file/download/9013>
- Композиттік озыңқы индикатордың (КОИ) нақты ЖІӨ серпінінің 1-2-тоқсандағы озыңқы болу қабілеті бар. КОИ-дің және ЖІӨ-нің уақыт қатарларына (2005 жылғы бағалармен) маусымдылықтан тазартылған және үрдісі жоқ, яғни экономикалық конъюнктураның қысқа мерзімді ауытқуларымен негізделген циклдік құрауыштар ғана кіреді. Салыстыру мақсатында циклдік құрауыштар стандартталған, яғни бір (өлшемсіз) бірлікке келтірілген.

КОИ жалпы ЭНС бойынша қысқа мерзімді даму үрдістерін көрсетуге арналған. Бұл ретте оның мынадай қасиеті бар: 1) басым сипаты бар; 2) ЭНС дамуының циклдік сипаттамасын көрсетеді; 3) жедел қалыптастырылады, себебі кәсіпорындарға жүргізілген жедел сауалнама негізінде құрылған.

Кәсіпорындарға жүргізілген сауалнамалар бойынша қалыптастырылған индикаторлардың ішінде КОИ құрауыштары ретінде мынадай басым индикаторлар кіреді:

- 1) Экономиканың салаларында дайын өнімге сұраныстың өзгеруінің ДИ-і
- 2) Экономика салаларындағы кәсіпорындардың дайын өнімі бағаларының өзгеру ДИ-і
- 3) Несиелік белсенділік көрсеткіші: несие алуға ниетті кәсіпорындардың үлесі
- 4) Өндірістік қуаттарды пайдалану деңгейінің өзгеру ДИ-і
- 5) Орташа жалақының өзгеру ДИ-і
- 6) Тауарлық-материалдық қорлардағы өзгерістер ДИ-і

ӘДІСНАМАЛЫҚ ТҮСІНІКТЕМЕ